

Memòria i història

Visat núm. 11

(abril 2011)

per Frederic Barberà

Certament, a *Olympia a mitjanit* (2004) l'autor toca plenament el punt feble d'una Mallorca on molts nadius s'han venut i es continuen venent les cases i la terra a canvi de «bosses de paper d'estressa atapeïdes de marcs, lliures».

Els mallorquins, doncs, es venen el que són, la seva identitat, i permeten que en resulti transformat dramàticament el paisatge físic i humà. Per a Porcel aquest procés de venda massiva de la propietat dels avantpassats té el seu origen en la pobresa que tradicionalment havien sofert els mallorquins. I, segons el narrador, els qui pateixen fam ho «arrabassen tot», fins i tot «nosaltres mateixos». En definitiva, el turisme hauria reconfigurat «l'ànima, el cos i la geografia» dels mallorquins.

Aquesta novel·la proporciona correlatius precisos d'aquesta pèrdua. La transformació física més aparent afecta de ple el cor de la identitat: la casa, que sovint és substituïda en funció dels gustos dels nous compradors. Així, en el lloc d'una «casassa vella» de la qual guarda memòria el narrador, hi apareix un «edifici rectilini» propietat d'un fabricant alemany. En la forja d'aquest nou entorn necessàriament es dilueix la memòria d'uns espais carregats d'història, com el Figuerol d'en Gorbí de Na Clara, on havia passat a cavall el rei don Jaume, o els cirerers plantats pel rebesavi Bolei, renom de la casa de Porcel, a les marjades de Son Juvera, on a la darrera volta del Camí del Francès «una cosina casada amb un calabrès havia tallat el cap amb un podall a un boig de Can Salom». És per això que en les noves circumstàncies de venda massiva Mallorca ha esdevingut «l'escenari d'una existència vegetativa, una reminiscència de ja no se sabia què, com ho era el mateix Andratx». Al capdavant, Mallorca és definida com un «esventrat territori de frontera», on la llengua dels mallorquins, menys respectada que l'alemany, l'anglès o l'espanyol, es presenta com un obstacle al progrés. En aquest context, sembla que simbòlicament, el personatge Xisco no s'adona de com mor el seu pare mentre ell s'afanya a copular amb una estrangera.

Pel que fa a la demografia, al llarg del llibre hi ha múltiples referències tant de personatges com del propi narrador, amb dades precises i definicions descarnades, al fet tangible que Mallorca «l'envaeixen els forasters i els estrangers»; i, entre els primers, es tracta en general de «peninsulars analfabets», i sobretot d'«andalusos d'ínfima categoria». En inferioritat de condicions demogràfiques i lingüístiques a casa, als mallorquins no els queda cap altra opció que continuar essent un *pueblo cortés*, epítet que la reina María de las Mercedes havia dedicat als mallorquins, sobre el qual el narrador ironitza, com també se centra amb sarcasme en la submissió servicial de «gossets» dels cambriers a què estan condemnats. A l'altra banda es troba la condescendència de l'alta societat de Madrid que visita l'illa, procedent d'una Espanya entesa oficialment com «tota forastera».

«[...] magribins, negres o sud-americans, mal pagats gràcies a què [sic] vostès n'atreuen més que no en necessiten, i a la fi prostituïts mamant-la pels carrers o venent droga. [...] I, després, vostès els

hostalers han emprat els diners guanyats a Mallorca per establir-se per Espanya i el món, havent reinvertit a l'illa només un cinc per cent dels guanys, [...] I dins aquest panorama, la nostra llengua és avui i aquí menys usada o més menyspreada que el castellà, l'anglès o l'alemany. O sigui, estimat senyor Torres Barceló, que vostè és un pallasso que dona la cara pels que veritablement manen a Mallorca i en són els amos, mentre pertany com nosaltres a l'ètnia minoritària, espoliada i culturalment capada. [...]»

Però en aquesta crítica abrandada i lúcida hi rau un element que enriqueix el seu abast literari: qui la profereix és un «ecologista eixelebrat». De manera semblant, la presència de la ironia també és responsable que el procés mitificador de la nissaga Porcel, tant se val si se'ls anomena Vadell (*Cavalls cap a la fosca*), Taltavull (*Les primaveres i les tardors*) o Porcel (*El cor del senglar*), prengui així una dimensió còmica que desinfla les pretensions vanitoses d'*alter egos* que apareixen prop d'avantpassats dedicats al pudent comerç de porcs per la Mediterrània occidental, d'un rei de Mallorca que «ja no funcionava gaire» (*El cor del senglar*), o d'una Calipso «cardant» (*Ulisses a alta mar*). I això en un context on apareixen xuetes o afusellats de la darrera postguerra que reblen el clau d'un vincle intens amb el present, ja demostrat en textos d'investigació històrica i periodística, com ara *La revolta permanent*, sobre la vida de l'anarquista Joan Ferrer. Per a la creació literària aquests textos constitueixen una veritable pantalla referencial fidedigna construïda per un periodista càustic i precís, intèrpret d'una realitat on el mateix autor i periodista sovint ha demostrat ser tan àgil com els seus personatges més controvertits. Un autor que ha constituït d'ell mateix un personatge amb moltes arestes, des del braó de qui el gran afany de reconeixement internacional l'ha dut a enterrar excel·lents traduccions italianes en edicions de poca difusió que no han arribat mai als lectors (ens en dona exemple, en una d'aquestes pàgines, Francesco Ardolino, el traductor italià d'*Ulisses a alta mar*), fins a l'obtenció del premi Espejo de España per *La revuelta permanente*, un llibre que segons explica el traductor americà Jon Getman també en un d'aquests textos, potser des d'un posicionament ètic hauria hagut d'anar a parar a manera de títol pòstum a les mans de Joan Ferrer, l'anarquista que Porcel hi entrevista. I amb tot, Porcel ha estat un dels millors escriptors del darrer terç del segle XX en una llengua que, com sovint rondinava, li havia posat moltes traves per accedir al món, tot i les posicions de poder que va ostentar al Premi Internacional Catalunya, d'on van sortir paraules favorables de Harold Bloom envers la seva obra, i a l'Institut Català de la Mediterrània, des d'on havia col·laborat obertament en el projecte polític de Jordi Pujol. En aquest entramat de jocs de poder, trobar col·laboradors que no hagin estat damnificats pel tracte esquerp de Porcel no ha estat sempre fàcil. De fet alguns dels que col·laboren aquí, també inclosos entre els damnificats, finalment han decidit donar el seu testimoni per a major glòria de l'obra porcel·liana.